

— AHLÂKSIZ FİL —

William K. Tabb; Quness Kolej’de ekonomi, New York Üniversitesi Graduate Center’da ise siyaset bilimi profesörü olarak çalışmaktadır. Yazarın yayınlanmış olan diğer kitapları şunlardır: Savaş Sonrasında Japon Sistemi: Kültürel Ekonomi ve Ekonomik Dönüşüm (*The Postwar Japanese System: Cultural Economy and Economic Transformation-1995*) ve Politik Ekonominin Yeniden Yapılandırılması: Ekonomik Düşüncede Büyük Bölünme (*Restructuring Political Economy: The Divide in Economic Thought-1999*)

© EPOS YAYINLARI
inceleme-araştırma kitapları

William K. Tabb
AHLÂKSIZ FİL:
Yirmi Birinci Yüzyılda Küreselleşme
ve Sosyal Adalet Mücadelesi

©Bu çevirinin bütün yayın hakları Epos Yayınlarına aittir.

İngilizce'den Çeviren:
Ercüment Özkaya

Yayıma Hazırlayan:
M. Serdar Kayaođlu

Kitabın Orijinal Adı:
THE AMORAL ELEPHANT
Globalization and the Struggle
for Social Justice in the Twenty-First Century
Monthly Review Press-2001

Düzeltili:
Gültekin Koçuřađı

Kapak Tasarımı:
Memik Kayaođlu

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Sevda Öztekin

Baskı ve Cilt:
Bařak Matbaası(0.312) 384 27 61

Birinci Baskı, Ankara 2002
ISBN: 975-6790-02-04

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 77/3 (06570) Maltepe ANKARA
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21

William K. Tabb
AHLÂKSIZ FİL
Yirmi Birinci Yüzyılda
Küreselleşme ve Sosyal Adalet
Mücadelesi

(THE AMORAL ELEPHANT)

İngilizce'den Çeviren:
Ercüment Özkaya

dayatılmasına direnen delegeleri de cesaretlendirmiş olabilir. Böylece bizzat “Seattle çarpışması” –gözyaşartıcı bombalar ve biber gazlarıyla olduğu kadar, temsil edilen görüşler ve sunulan rakip projelerin yarattığı kakofoni tarafından da karartılmış olsa da– aracılığıyla küresel ekonomi politüğün nasıl işlediğı ve işleyebileceğine ilişkin kuramların Yirmi Birinci yüzyıl başında irdelenip tartışılacağı bir prizma haline geldi. Bu tartışmalar, yalnızca küreselleşmenin değil, aynı zamanda, küresel ekonomik devlet idaresinin kurumsal araçlarının, yani, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Uluslararası Para Fonu (İMF) ve Dünya Bankası’nın (DB) neoliberal politikalarının olumsuz etkilerinin yarattığı hoşnutsuzluğun açıkça ilanıyla başladı.

Kurulu düzen medyasının yorumcularının büyük çoğunluğu, kendileri açısından iyi bir şey olduğu son derece aşikâr olan bir şeye, yani serbest ticarete karşı münasebetsiz bir engelleme olarak değerlendirdikleri protestolara öfkeyle tepki gösterdiler. Seattle protestoları, kurulu düzen kaynaklarınca tartışmanın bir parçası olarak değil, çığırından çıkarılması olarak sunuldu. *Business Week*, konuya ayırdığı başyazısında, “Seattle Şoku” olarak adlandırdığı protestoların “ekonomik sistemimizin kendisine” yönelik halktan gelen bir tepki olduğu uyarısında bulundu. Bu uyarı, şimdiye dek ticaret uzmanlarının ve Hazine yetkililerinin bir araya geldiğı sessiz toplantı odalarında ele alınan konuların artık milyonlarca insanı ilgilendiren yakıcı sorunlar haline gelmiş olduğunun farkına varıldığını gösteriyordu. *New York Times*’ın köşe yazarı Thomas Friedman ise DTÖ karşıtı protestocuları, Pat Buchanan* çeşidinden düzenbazlarca kandırılan bir cahiller sürüsü gibi davrandıkları için azarladı. “Protestocuların, DTÖ’den onu zaten olmakla suçladıkları bir şey, bir küresel hükümet olmasını istemeleri ne biçim bir deliliktir?” diye yakınıyordu: “DTÖ’den daha fazla kurallar, başka herkese bizim çalışma ve çevre standartlarımızı dayatacak kendi kurallarını koymasını istiyorlar.”¹

*Amerikan aşırı sağının önde gelen temsilcilerinden demogog gazeteci ve siyasetçi. —ç.n.

¹Thomas L. Friedman, “Senseless in Seattle,” *New York Times*, December 1, 1999.

Economist dergisi de kapak öyküsünü Seattle protestocularına yanıt vermeye adanmıştı. Kapakta fotoğrafı yer alan Güney Asyalı bir kız çocuğunun ağzından, “ticaret olmaksızın” eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma şansının olmayacağı ifade ediliyordu. “Yasaklama ona fayda vermeyecek” diye ilan ediyordu *Economist*: “Ticaret, küçük bir azınlığa ayrıcalıklar sağlamaktan çok, milyonlara daha büyük fırsatlar sağlamaya yarar.”² *Financial Times* yazarı Martin Wolf ise şunları söylüyordu: “Küreselleşmeye karşı protestocuların paylaştıkları şey, serbest ticarete karşı duydukları tiksintidir. Bu hırs, yobazları, zorbaları ve üç kağıtçıları Seattle’a getirmiştir”.³ Aynı yazar, Seattle’ı izleyen 2000 Nisanı’nda DB ve İMF’ye karşı düzenlenen protestolar hakkında da aynı telden devam edecekti: “Bu hafta, binlerce varlıklı insan, kitlesel yoksulluğu ebedi kılmak talebiyle gösteriler yapmak üzere Washington DC’de toplanacak.”⁴

Bütün bu yanıtların ortak noktası, dünya ticaretinin nasıl işleyeceğini belirlemek üzere kurallar koymak ya da küreselleşmeyi yeniden tanımlamak yönündeki her türlü girişimin, bir geçmişe dönme çabasını temsil ettiği iddiasıdır. Friedman, protestocuları Buchanan’ın yabancı düşmanlığı ve ırkçı görüşleriyle özdeşleştirir. Bu medya yorumcuları, kendi beğendiklerinin dışında başka tercih olmadığını varsayarlar. DTÖ karşıtı protestonun politikalarını kabul etmemekle kalmayıp, bu tür bir protestonun hiçbir tutarlı politik perspektife sahip olamayacağını da iddia ederler. Bunlar, küreselleşmenin yönetimi sürecini tümüyle teknik bir konuyumuşçasına sunup, protestocuların, küreselleşmenin kurallarını gizlilik içinde çalışan seçkinlerin kendi başlarına belirlemesine bırakmaktansa, demokratikleştirmek gerektiği yönünde sık sık dile getirdikleri talebi anlamazlıktan gelirler.

Seattle protestolarının bu derece geniş bir ölçek kazanması, kısmen, küreselleşmenin böyle, geniş kitleleri hiçe sayar biçimde

² “The Real Losers,” *The Economist*, December 11, 1999.

³ Martin Wolf, “WHO: In Defense of Global Capitalism,” *Financial Times*, December 8, 1999.

⁴ Martin Wolf, “Kicking Down Growth’s Ladder,” *Financial Times*, April 14, 2000.

yürütüldüğünün açığa çıkmış olmasından kaynaklanmıştı. Hükümetlerin temsilcileri, yıllardır, daha hızlı bir küreselleşmenin önündeki engellerin kaldırılmasını öngören bir Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAİ) tasarısı üzerinde görüşmeler yürütmekteydi. Bu görüşmeler, Kanadalı bir sivil toplum kuruluşunun üzerinde çalışılan anlaşma metninin bir kopyasını ele geçirip İnternette yayımlamasıyla açığa çıktı, bunun ardından dünya çapında başlayan hareket, anlaşmanın imzalanmasını fiilen engelledi. Bu kampanyanın –ve şirket uygulamalarına karşı patlak veren diğer yaygın protestoların– başarısı, küresel ekonominin karar vericilerinin önce Seattle, ardından Washington, Prag ve başka yerlerde karşısına çıkacak protestocuları cesaretlendirmişti.

Protestoları mahkûm eden medya bilgiçleri, yoksullara yardım etmeye niyet eden bir sürecin niçin zenginlerin denetiminde yürütülmesi gerektiğini açıklayamamışlardır. Seattle’da diğer herkes, iktidar sahiplerinin kendileri hakkında neye karar verdiğini öğrenmek için dışarıda beklerken, seçkinler ve onların konukları özel odalarda toplanmıştı. Pek çok insan, kurulduğu 1981 yılından beri küresel ticaret rejiminin güdümünü üstlenen gayri resmi bir komite olarak hareket eden Ticaret Bakanları Dörtlü Grubu (QUAD) adı verilen bir oluşumun varlığını ilk kez Seattle’da öğrendi. Üyelerini ABD, Avrupa Birliği, Japonya ve Kanada’nın oluşturduğu QUAD, DTÖ’nün resmi toplantılarından önce özel olarak toplanıp, diğer ülkelerin temsilcilerinin katılımı olmaksızın önemli kararlar almaktadır. QUAD, herhangi bir konuda anlaşmaya vardıktan sonra yirmi ya da otuz ülkenin temsilcilerinden oluşan daha geniş bir seçilmiş grup toplantıya davet edilir ve onların da rızası alınır. Bütün bunlar olup bittikten sonra, 143 ülkenin oluşturduğu DTÖ’nün resmi toplantısına, bir oldu bitti olarak kotarıp önelerine konan teklifleri tartışıp onaylamaktan başka, yapacak iş kalmamaktadır. Merkezin uzağındaki yoksul ülkelerin ekonomik ve siyasal baskılarla kendilerine dayatılan tekliflere boyun eğmekten başka çaresi yoktur.

QUAD’ı temsil eden yetkililer, hizmet ettikleri büyük şirketlerle yakın bağlar içindedir. Personel, dev şirketlerin, bankaların, hukuk firmalarının ve adına kamu hizmetleri sektörü denen kesimin lobici-

leri ve liderlikleri arasında gider gelir. QUAD tarafından alınan kararlar üzerinde, ABD İş Yuvarlak Masası'nın, Avrupa Sanayiciler Yuvarlak Masasının, Kanada Ulusal Konularla İlgili İş Konseyi'nin ve Japonya iş dünyasının örgütü Keidanren'in muazzam etkisi vardır. QUAD politika belirleme danışma komisyonlarına önemli şirketlerin başkan ve yöneticileri başkanlık eder. Bunlar, QUAD toplantılarına ve daha geniş uluslararası görüşmelere katılan yetkililerle yakın ilişki içinde oldukları için bu şekilde. Bu aktarma kayışları yoluyla, kapitalist sınıfın baskın hiziplerinin arzuları öncelikle görüşülerek, daha zayıf kapitalistlerle dünya işçilerine dayatılır. Bu işleyiş zaman içinde kaçınılmaz bir prosedür haline gelmiştir. DTÖ'nün Seattle toplantısında, Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen temsilciler, muhtemelen dışarıdaki gösterilerden cesaret alarak bu işleyişi açıkça eleştirdiler.

DTÖ ve Dünya Bankası'nın politikalarının geçim yollarını ve yaşadıkları çevreyi tahribini protesto eden eylemcilerin Yeni Delhi'deki DB binasını işgal etmeleri medyanın pek az ilgisini çekti. Hindistan'ın Madya Pradeş eyaletinin yerli halklarından gelen yüzlerce eylemci binaya girişleri engelledi. Duvarlar posterler, grafitiler, inek fışkısı ve çamurla sıvandı. Eylemciler, geleneksel türkülerini söyleyip sloganlar atarak taleplerini dile getirdiler.⁵ Hindistanlı bir genç kızın fotoğrafını kapak yaparak, bu kızın ve dünyanın diğer yoksullarının çıkarlarının küresel mali kuruluşların geliştirmekte olan ülkelere zorladığı politikaların uygulanmasını gerektiğini iddia etmiş olan *Economist*, Yeni Delhi'deki protestolara nedense hiç yer vermedi. Aynı şekilde, bu protestonun yapıldığı sırada ABD'yi ziyaret etmekte olan Hindistanlı çevreci eylemci Vandana Şiva da bu saygın derginin ilgisine layık olmadı. Şiva, ekonomi basınının hitap ettiği kitleden tipik biçimde farklı olan bir başka kitle önünde yaptığı konuşmada şunları söylemişti:

Dünya Bankası kredileriyle, Hindistan'ın 7 bin kilometrelik sahilleri boyunca, ardında bir tuz çölü bırakarak kıyısız eko-

⁵ <<http://oneworld.org/campaigns/wto/wtoindia.html>> and
<<http://www.agp.org>>

sistemleri ve bu uygulamalara karşı çıkan kıyı halklarını mahveden sınaî çiftlikler finanse edilmiş ve bunlar kanserli hücreler gibi büyümüşlerdir. Konuyu Yüksek Mahkeme'ye götürdük. Hindistan Yüksek Mahkemesi, bu uygulamaların insanlar ve çevre için yıkıcı olduğuna, derhal sona erdirilmesi gerektiğine karar verdi. Bunun üzerine, Dünya Bankası ile yerel kredi kuruluşları, çevreyi koruyan yasaların değiştirilmesi ve ortadan kaldırılması için hükümete baskı uygulamaya başladılar.⁶

Şiva, daha önce meydana gelen bir başka olayı daha anlattı. Dünya Bankası, 1984'teki kuraklık sırasında, sadece pazar için şeker kamışı yetiştirmeyi kabul eden çiftçilere su kuyularını derinleştirmeleri için kredi sağlamıştı. Şiva'ya göre, bu, ardından gelen beş yıl içinde su kıtlığına yol açmış ve bunun sonucunda Hindistan hükümeti daha ağır şartlarla yeni dış borçlar almak zorunda kalmıştı. Şiva benzeri eylemcilerin ABD'ye gelip dinleyici de bulmalarının sonucu olarak, ekonomik yönetim kurumlarının hazırladığı stratejilerin maliyeti daha geniş biçimde tartışılmaya başlanmış ve bu kuruluşların karar süreçlerini daha geniş kitlelerin katılımına ve yeniden değerlendirmeye açmaları yönündeki baskılar artmıştır.

ABD'ye çevreci eylemcilerden başka, bütün dünyadan sendikacılar da gelerek, ulus-aşırı ABD şirketlerinin ve onlara mal sağlayan yerel firmaların uyguladığı şiddet ve sömürüye ilişkin kendi öykülerini getirmişlerdir. Bu öyküler, oralardaki işçilere böyle çalışma koşulları ve hak ihlalleri reva görülürse, sıranın kendilerine de gelebileceğini anlayan ABD işçilerinde belli bir dayanışma duygusu yaratmıştır.

Pek çok medya yorumcusu ve köşe yazarı, bencillikleri için göstericileri payladıktan sonra, göstericilerin kaygılarının belli bir haklılık payı taşıdığını teslim etmişlerdir. Olaylarla ilgili değerlendirmelerin çoğu, olaylara karışan “eşkıyalığı”, “özel çıkar gruplarını”, “serserileri”, “demagogları” sert bir şekilde azarlayarak

---

⁶ Vandana Shiva ile söyleşi, April 14, 2000, by Sheri Herndon from <www.in-dymedia.org>